

Naslov originala
Pablo Neruda
Confieso que he vivido
Memorias

Copyright © PABLO NERUDA and FUNDACIÓN PABLO
NERUDA, 1974, 2017

Copyright © za srpski jezik Kosmos izdavaštvo, Beograd, 2018

PABLO NERUDA

PRIZNAJEM
DA SAM ŽIVEO

MEMOARI

Sa španskog prevela
Aleksandra Matić

Pisanje memoara Pabla Nerude prekinula je njegova smrt. Matilde Urutija i Migel Otero Silva pobrinuli su se za materijal i sredili ga za prvo izdanje, iz 1974. godine.

Tokom 2016. i 2017. godine priređeno je ovo novo izdanje, u koje je uključen neobjavljen autobiografski materijal, pronađen u arhivi Fondacije Pabla Nerude.

Naknadno uključeni tekstovi odštampani su fontom koji se razlikuje od ostatka teksta u knjizi kako bi čitalac mogao lakše da ih prepozna.

Izdanje, prolog i napomene priredio Dario Oses

ISTRAJNA AUTOBIOGRAFIJA

Priznajem da sam živeo – memoari na kojima je Pablo Neruda radio takoreći do svoje smrti, u septembru 1973. godine – rezultat su istrajnog i dugotrajnog rada, kao i neuobičajenog i jedinstvenog pristupa. Jednim delom, to je ponovna obrada autobiografskih spisa, osvrta i razmišljanja iz raznih epoha i izvora.

Do sredine 1972. godine, kada je bio ambasador u Francuskoj, Neruda je uz pomoć Omera Arsea sistematski radio na svojim memoarima: „U pitanju je upotpunjavanje tekstova iz časopisa *Cruzeiro* sve do stvaranja jedne važne i značajne knjige“, napisao je u avgustu iste godine, u pismu svom prijatelju Volodiji Tejtelboimu. Dakle, osnov ovih memoara predstavljalo je deset autobiografskih hronika koje su se 1962. godine, pod nazivom 'Životi pesnika', pojavile u časopisu *O Cruzeiro Internacional*. Budući da je prostor u novinskim izdanjima uvek ograničen, teme su iziskivale dužu obradu i razradu, zbog čega je Neruda pisao nove tekstove i dodavao neke druge, napisane u raznim periodima i trenucima svog života, poput delova iz serije konferencija o svom životu i delu, održanih na Univerzitetu u Čileu januara 1954. godine.

Ukazivalo se na to da Nerudino poetsko delo pothranjuje i prožima njegove memoare. Sâm pesnik, u tekstu koji smo koristili kao uvodni deo ovog izdanja, piše: „Šta je moja poezija? Ne znam. Lakše je pitati moju poeziju ko sam ja.“

Neruda je, zapravo, oduvek opisivao svoja sećanja u poeziji i prozi. Njegova autobiografija prožima veliki deo njegovog dela i ne pronalazimo je samo u svesnoj i namenski autobiografskoj poeziji. Namera da se zabeleži ono što mu se događalo oseća se

već u njegovoj prvoj knjizi, o kojoj je napisao: „*Knjiga sumraka** ima mnogo sličnosti s nekim mojim zrelijim delima. Ona na izvestan način predstavlja dnevnik o svemu onome što se događalo unutar i izvan mene samog, o svemu što je dopiralo do mene i ticalo se mojih osećanja.“

Iako pesnik pribegava spisima iz različitih perioda i epoha, on svoje memoare ne stvara jednostavnim nadopunjavanjem i nadogradnjom tih tekstova. U knjizi *Priznajem da sam živio* opažaju se različite forme u građenju autobiografske priče. Jedna je uzastopno pripovedanje događaja. Primer za to jeste odlazak na vršidbu koja se odvija na imanju porodice Ernandes, odlazak koji se, pritom, donekle uklapa u model putovanja junaka koji napušta porodično ognjište i preživljava događaje u kojima se oniričke teksture i ambijenti mešaju s nekim drugim, stvarnim događajima, kako bi se postigla kulminacija – u ovom slučaju prvo seksualno iskustvo protagoniste – za kojim sledi povratak u svakodnevni život i stvarnost.

Priča o prelasku preko andskih Kordiljera takođe ima sve odlike početničkog putovanja: fizičko putovanje nije samo fizičko, već se odražava i na stanje duha, to je preobražaj progonjenog muškarca u slobodnog čoveka, kao i pesnikovo otvaranje prema „velikom svetskom putu“.

Osim toga, mnogi delovi knjige *Priznajem da sam živio* napisani su kao putopisi.

Druga forma u stvaranju i oblikovanju ovih memoara jeste sjedinjavanje epizoda, opisa mesta, portreta, prisećanja i razmišljanja. Na primer jedanaesto poglavlje, „Poezija je posao“, najvećim delom je raznovrsno. U drugim poglavljima knjige pronalazimo galeriju likova ili inventar, sredstvo koje Neruda koristi i u nekim svojim zbirkama poezije. U ovim sećanjima se, recimo, nalazi katastar „zimskih luda“ u santjagovskoj boemiji dvadesetih godina, ili sjajnih i ekstravagantnih ličnosti koje on upoznaje u Valparaisu svoje mladosti, a zatim i neobičnih muškaraca i žena rasutih po celoj knjizi: Rohas Himenes, Akario Kotapos, Nensi Kunard, osobe koje na neki način odgovaraju onoj sklonosti i dopadljivosti prema „nemirnim i nezadovolj-

* *Knjiga sumraka (Crepusculario)*, Nerudina prva zbirka pesama, objavljena 1923. godine (Prim. prev.)

nim ljudima“, koju pesnik potvrđuje u prologu svog romana *Stavovnik i njegova nada*.*

Sâm pesnik, u kratkom uvodnom tekstu knjige *Priznajem da sam živio*, ukazuje na određene osobenosti ovog dela: „Sećanja jednog pisca memoara nisu sećanja pesnika. Onaj prvi je možda kraće živio, ali je upamtio mnogo više i zabavlja nas mnoštvom zanimljivih pojedinosti. Onaj drugi nam pruža galeriju utvara uskomešanih vatrom i senima svoje epohe.“ Kao što smo videli, Nerudino poetsko sećanje predstavlja neku vrstu naslaga koje su se taložile još od njegovih prvih knjiga, a upravo je to dugo i lagano taloženje ono što ovim sećanjima daje formu i kompaktnost.

Druga osobenost na koju Neruda ukazuje u svom predgovoru odnosi se na pluralizam njegovih života: „Moj život je život sačinjen od svih života: života pesnika.“ U Nerudinom delu postoji mnoštvo aluzija na to višestruko i višeznačno *ja*. Sami naslovi sadrže primere: „Ja sam narod, bezbrojan narod“ (*Sveopšti spev*);** „Ne mogu/ bez života živeti,/ bez čoveka čovek biti...“ (*Elementarne ode*);*** „moja pesma ih ujedinjuje: pesma nevidljivog čoveka koji peva sa svim ostalim ljudima...“ (*Idem*).

Shodno tome, delo *Priznajem da sam živio* predstavlja autobiografiju ovog pesnika i mnogih drugih, čoveka koji se prepoznaje u svim ljudima.

Iako je, kao što je već napomenuto, autobiografski poriv pri-
sutan već u *Knjizi sumraka*, ima trenutaka kada ovaj poriv prodi-
re u još neke segmente njegovog stvaralaštva, kao što je to slučaj
sa odlomkom „Ja sam“, iz *Sveopšteg speva*. Zatim, tu je i pet kon-
ferencija koje je Neruda održao u Letnjoj školi na Univerzitetu u
Čileu, u okviru proslave povodom njegovog pedesetog rođenda-
na, kao i već pomenuta serija članaka „Životi pesnika“ iz 1962.
godine, i iz 1964. godine *Podsetnik iz Isla Negre*****, njegova glavna
poetska autobiografija, napisana povodom proslave njegovog še-
zdesetog rođendana.

Na nju se Neruda pozivao u improvizovanom govoru kojim
je, te iste godine, otvorio seminar o svom radu i delu u Nacionalnoj

* *El habitante y su esperanza* (Prim. prev.)

** *Canto general* (Prim. prev.)

*** *Odas elementales* (Prim. prev.)

**** *Memorial de Isla Negra* (Prim. prev.)

biblioteci grada Santjago de Čile. Tada je pesnik o zbirci *Podsetnik iz Isla Negre* rekao: „U tom delu sam se takođe svesno i namerno vratio sentimentalnim počecima svoje poezije, na *Knjigu sumraka*, odnosno na poeziju svakodnevnih osećanja. Iako postoji biografska nit, u tom dugačkom delu, koje se sastoji od pet delova, nisam težio ni za čim drugim osim za smelim ili mračnim načinom izražavanja i prikazivanja svakodnevice. Istina je da se ova knjiga nadovezuje poput priče što se rasipa i ponovo sjedinjuje, priče koja se oslanja na događaje iz mog života i prirodu koja me i dalje doziva svim svojim bezbrojnim glasovima.“

Neruda je ovaj govor završio izražavajući nameru da nastavi s pisanjem svoje autobiografije do svog poslednjeg dana: „Ne znam da li bih počinio greh gordosti i hvalisavosti ako bih rekao da ni u ovim godinama nemam nameru da se odrekнем daljeg prikupljanja bogatstva u vidu svega što sam video ili voleo, svega što sam osetio, preživeo, za šta sam se borio, kako bih nastavio da pišem dugu cikličnu poemu koju još nisam završio, jer će ona biti okončana mojom poslednjom rečju u poslednjem času mog života.“

Memoari *Priznajem da sam živeo* trebalo je da budu objavljeni kao dopuna proslavi Nerudinog sedamdesetog rođendana 1974. godine. Ali njegova smrt, kojoj je prethodio vojni udar 11. septembra 1973. godine, nastupila je 23. septembra. Knjiga se zapravo pojavila 1974. godine, ali kao posthumno delo.

Pažljivom pretragom arhiva Fondacije Pabla Nerude došlo se do izvesnih otkrića vezanih za memoare. Prvo otkriće bila je jedna beležnica iz juna 1973. godine, s mnoštvom zanimljivih zabeležaka koje je Neruda svojeručno napisao o temama planiranim za uključivanje u knjigu *Priznajem da sam živeo*. Potom su pronađene dve fascikle s neobjavljenim autobiografskim spisima. Među njima je bilo i nekih poput „Devojka na povratku kući“, koji su se savršeno uklapali i upotpunjavali prazninu u izgubljenom delu sećanja. Neki su proširivali sadržaje iz pojedinih poglavlja. Drugi, kao što je „Poslednja ljubav pesnika Federika“, bili su praćeni objašnjenjima o razlozima koji su doveli do toga da delo ne bude objavljeno u svoje vreme. „Da li su čitaoci dovoljno oslobođeni predrasuda da bi prihvatili Federikovu homoseksualnost bez omalovažavanja njegove ličnosti i narušavanja njegovog

ugleda?“ , pitao se Neruda. Potom je sledila izjava Matilde Urutija: „Ja sam takođe bila sumnjičava u pogledu toga, te ih zato nisam ni uključila u memoare. Ostavljam ih ovde, jer mislim da nemam pravo da ih uništım.“ S tim „ostavljam ih ovde“, Matilde je to poglavlje prepustila sudu vremena. Ostavila ih je po strani kako bi, u nekoj boljoj i otvorenijoj budućnosti, u kojoj bi se ljudske različitosti poštovale, neko pomenuti tekst pronašao i spasao. To je upravo ono što smo mi sada i učinili.

Razlozi zbog kojih drugi tekstovi koje sada dodajemo nisu bili uključeni u prvo izdanje dela *Priznajem da sam živeo* mogu se pripisati teškim okolnostima u kojima je ono pripremano. Setimo se da je Neruda svoje poslednje dane proveo na klinici „Santa Marija de Santjago“, dok se nasilno uspostavlja najokrutnija vojna diktatura u istoriji njegove zemlje. Dve njegove kuće, „Časkona“ u Santjagu i „Sebastijana“ u Valparaisu, pretrpele su vandalske napade i mnogi njegovi prijatelji bili su uhapšeni ili pogubljeni, nestali ili sklonjeni na sigurno.

Nakon pesnikove smrti, Matilde, njegova udovica, uspela je iz Čilea da spase memoare, pošalje ih venecuelanskom diplomatskom poštom u Karakas, gde je kasnije otputovala kako bi se sastala s Migelom Oterom Silvom, s kojim je radila na objavljivanju ovog dela.

Konačno smo uspeli da pronađemo i tekstove sa tri autobiografske konferencije iz 1954. godine, koji su ostali neobjavljeni i iz kojih je pesnik crpeo građu za stvaranje dela *Priznajem da sam živeo*.

Iako je Neruda ukazivao na to da će poslednju reč duge ciklične poeme svog života izreći u svom poslednjem času, nov materijal dragocenog autobiografskog sadržaja uključen u ovo izdanje danas nam pruža mogućnost novog i drugačijeg pristupa njegovoj biografiji, kao i mogućnost da produžimo i obogatimo neprekinutu priču o pesnikovim životima.

Danas vam donosim deo same srži svoje poezije, hladnoće i vatre koje su me pratile na mom putu, često predupređujući moje korake, upijajući sve na šta bi usput naišle, razbijajući zadržane matrice sveta u svoj njegovoj veličini.

Poznate su mi mnoge zamerke i diskusije koje oko mojih reči svakoga dana plamte i gasnu: ništa od svega toga nećemo uključiti u ovo putovanje. U ovim trenucima želim samo da vam budem dobar prijatelj i saputnik koji će vas pratiti u oblastima često i samom meni nepoznatim.

Šta je moja poezija? Ne znam. Mnogo je lakše pitati moju poeziju ko sam ja. Ona me je vodila u tamnoj noći duše, ona me je oslobađala i okivala, ona me je vodila kroz samoću, kroz ljubav, kroz ljude.

Osećam se strašno što sam ja tema svog današnjeg glasa. Primitite me među vas kao još jednog čoveka, kao jednog običnog čoveka, ponekad utučenog a ponekad veselog, čoveka koji s vama pohodi šume i biblioteke, narodna okupljanja i skrivena mesta u srcu.

Na jugu moje poezije nalazi se samoća, a na severu narod. Samoća je majka mojih prvih pesama. U njene zalive i njene lavirinte bacam mreže mladog i usamljenog ribolovca, čoveka koji želi da razreši noćnu tajnovitost. U toj kosmičkoj, strastvenoj i zvezdanoj epohi mog života, pitanja uzleću velikim gorkim letom, u neodlučnost svitanja, u samotnost sveta (...).

A potom, poput požara u dnu šume, pojavljuje se svetlost ljubavi, haotičan plamen prve nežnosti, otkrivanje užitka i slasti. Kroz pukotine zadovoljstva i dalje se čuje mračni vetar samoće, a zov ljubavi u svojoj osnovi sadrži sažetak beznadežnog iskustva.

Čovek izgubljen u kovitlacu praporekla hvata se za trnje ljubavi
sa strepnjom majušnog bića koje se utapa u vodi duboke noći.

Pablo Neruda „Putovanje predelima moje poezije“

PRIZNAJEM DA SAM ŽIVEO

PABLO NERUDA

Ovi memoari ili sećanja isprekidani su a ponekad i zamagljeni jer upravo je takav i život. Isprekidanost sna dopušta nam da preguramo mučne dane. Mnoga moja sećanja postajala su bleđa i mutna pri pokušaju da ih prizovem, pretvarajući se u prah poput nepovratno polomljenog stakla.

Sećanja jednog pisca memoara nisu sećanja pesnika. Onaj prvi je možda kraće živeo, ali upamtio je mnogo više i zabavlja nas mnoštvom zanimljivih pojedinosti. Onaj drugi nam pruža galeriju utvara uskomešanih vatrom i senima svoje epohe.

Možda ja i nisam živeo u samom sebi; možda sam živeo živote drugih.

Sve što sam zapisao na ovim stranicama iščeznuće zauvek – kao na jesenjim stablima i kao u vreme berbe vinograda – i postaće žuto opalo lišće i grožđe što će oživeti u svetom vinu.

Moj život je život sazdan od svih života: života pesnika.

MLADI PROVINCIJALAC

ČILEANSKA ŠUMA

U podnožju vulkana, pokraj ledenih snežnih vrhova, između velelepni jezera, mirisna, tiha, isprepletana čileanska šuma... Uranjaju stopala u mrtvo lišće, zapucketa krhka grančica, džinovski rauliji razmeću se svojim kvrgavim stablima, hladnom šumom krstari ptica, lepeće krilima, iščezavajući negde u senovitom granju. A zatim, s nekog njenog skrovitog mesta, razlegnu se zvuci oboe... Kroz nozdrve mi u dušu prodire miris divljeg lovora, zagušujući miris boldovog lista**... Gvajtečki čempres predusreće moj korak... To je uzносит svet: zemlja ptica, mnoštva lišća... Spotičem se o kamen, začepkam po otkrivenoj rupi, ogroman pauk crvenkastih dlačica gleda me netremice, nepomičan, velik kao rak... Zlatna mara ispaljuje ka meni svoju smrdljivu tekućinu, dok poput munje nestaje svetlucava duga njenih boja... Hodajući, probijam se kroz šumu paprati neuporedivo više od moje malenkosti: na lice mi padaju nebrojene suze iz njihovih hladnih zelenih očiju, a iza mene dugo nastavljaju da podrhtavaju njihove lepezaste stabljike... Truli panj, kakva riznica!... Crne i plave gljive dodeliše mu uši, crvene parazitske biljke ukrasiše ga rubinima, mahovinaste biljke pozajmiše mu bradu, a iz njegove gnjile utobe načas se, poput priviđenja, pomalja zmija, kao da mrtvom deblu čili duša... Malo dalje, svako drvo stoji izdvojeno od svojih srodnika... Uzdižu se stabla iznad ćilima tajnovite šume i svaka krošnja, stepenasta, izuvijana, razgranata,*

* Rauli (*Nothofagus procera*) – vrsta južne bukve (Prim. prev.)

** Boldo (*Peumus boldus*) – vrtna grmolika biljka, poreklom iz Čilea, može da nasraste i do četiri metra u visinu, jedna od najjačih antioksidantnih biljaka. (Prim. prev.)

kopljasta, poseduje drugačiji stil, kao da je skrojena reckavim makazama iz bezbrojnih pravaca... Jaruga; dole bistra voda klizi preko granita i jaspisa... Leptir, čist kao limun, leti, plešući između vode i svetlosti... Pokraj mene, bezbrojne papučiće pozdravljaju me svojim žutim glavicama... Visoko gore, poput kapljica arterijske krvi čarobne šume, drhtulje crveni zvončići (*Lapageria rosea*)*... Crveni zvončić je cvet krvi, beli je cvet snega... Uz drhtaj lišća, tišinu naruši lisičiji trk, ali tišina gospodari ovim rastinjem... Jedva poneka udaljena rika neke mrzovoljne životinje... Prodoran krik neke nevidljive ptice... Biljni univerzum tiho romori dok sledeća oluja ponovo ne pokrene svu ovozemaljsku muziku.

Ko ne poznaje čileansku šumu, ne poznaje ovu planetu. Iz te zemlje, iz tog blata, iz te tišine iznikao sam ja, zakoračivši ovim svetom da ispevam svoje pesme.

* Čileanski zvončić (*copihue*, *Lapageria rosea*) – biljka koja je nacionalni simbol Čilea (Prim. prev.)

DETINJSTVO I POEZIJA

Započecu tako što ću o danima i godinama svog detinjstva reći da je za mene jedina nezaboravna pojava iz tog doba bila kiša. Krupna južna kiša što se sruči poput nezaustavljivog vodopada, dole od Ognjene zemlje pa sve do granice. Na toj granici, *Far Westu* moje otadžbine, rodio sam se ja za ovaj život, zemlju, poeziju i kišu.

Koliko god da sam hodio svetom, sve jasnije sam uviđao da je kiša izgubila ono nadahnuće iz vremena kad je umela da se poput neke kobne i neosetne sile nadvije nad mojom rodnom Araukanijom. Znala je da pada mesecima, godinama. Ta kiša je pljuštala u mlazovima koji su nalikovali dugačkim staklenim iglicama što se razbijaju o krovove, ili bi nadolazila u prozirnim talasima udarajući u prozorska okna, i svaka je kuća postajala brod koji se teškom mukom probijao do luke, izgubljen u onom zimskom okeanu.

Ta hladna kiša s juga Amerike nema one silovite udare tople kiše što šiba u bičevima i nastavlja dalje, ostavljajući za sobom vedro nebesko plavetnilo. Naprotiv, južna kiša je strpljiva i do unedogled nastavlja da pada iz sivog olovnog neba.

Ispred moje kuće, ulica se pretvarala u ogromno blatnjavo more. Stojeći kraj prozora, kroz kišnu zavesu posmatram zaprežna kola zaglibljena nasred ulice. Seljak, u crnom gunju, bičuje volove koji ne mogu da se pokrenu s mesta, ukopani u kiši i mulju.

Uzanim puteljcima, skakućući s kamena na kamen, prkoseći hladnoći i kiši, odlazili smo u školu. Kišobrane je odnosio vetar.

Kabanice su bile skupe, rukavice nisam voleo, cipele su propuštale vodu. Uvek ću se sećati mokrih čarapa kraj ognjišta i mnoštva cipela koje su ispuštale paru poput malih lokomotiva. Potom su nailazile poplave, odnoseći čitava naselja pokraj reke, u kojima su živeli najsiromašniji od nas. I zemlja je znala da se zatrese, podrhtavajući. U drugim pak prilikama, na planinskom vencu pojavio bi se plamičak zastrašujuće svetlosti: vulkan Ljajma ponovo se budio.

Temuko je pionirski grad, od onih gradova bez prošlosti, ali s prodavnicama gvožđurije. Pošto Indijanci ne umeju da čitaju, te gvožđare ističu svoja amblemska znamenja po ulicama: ogromna pila, gigantski lonac, kiklopski katanac, antarktička kašika.

Ako je Temuko bio prethodnica čileanskog života u južnim čileanskim pokrajinama, to je podrazumevalo dugu krvavu istoriju.

Pod pritiskom španskih osvajača, nakon tri stotine godina besomučne borbe, Araukanci su se povukli u te ledene predele. Ali Čileanci su nastavili sa onim što su oni nazivali „pacifikacijom Araukanije“, odnosno produžili su bespoštedni rat s ciljem da od naših sunarodnika preotmu svu zemlju. Protiv Indijanaca je neštedimice korišćeno sve postojeće oružje: hici iz karabina, spaljivanje koliba, a zatim se, na daleko očinskiji način, pribegavalo zakonu i alkoholu. Advokati su postajali stručnjaci za otičinu njihovih poseda, sudije su ih kažnjavale kad bi se pobunili, sveštenici su ih zastrašivali večnim ognjem. I najzad, rakija je dokrajčila istrebljenje jedne veličanstvene rase, čije je podvige, hrabrost i lepotu železnim i mermernim stihovima opevao don Alonso de Ersilja u svojoj *Araukaniji*.

Moji roditelji su došli iz Parala, gde sam se ja rodio. Tamo se, u središnjem delu Čilea, uzgaja vinova loza i vina ima koliko vam duša ište. Ne stigavši ni da sačuvam sećanje na nju, još nesvestan da sam je video rođenim očima, izgubio sam majku, donju Rosu Basoalto. Rodio sam se 12. jula 1904. godine, i samo dva meseca kasnije, u septembru, izmoždena tuberkulozom, moja majka je napustila ovaj svet.

Život je bio težak za sitne zemljoradnike iz središnjih delova zemlje. Moj deda, don Hose Anhel Rejes, imao je malo zemlje i mnogo sinova. Imena mojih stričeva zvučala su mi kao imena

prinčeva iz nekih dalekih kraljevstava. Zvali su se Amos, Oseas, Hoel, Abadijas. Moj otac je imao jednostavno ime – Hose del Karmen. Veoma mlad je napustio očevo imanje i zaposlio se kao lučki radnik u Talkauanu, završivši kao železničar u Temuku.

Bio je mašinovođa vučnog voza, tegljača. Malo ko zna šta je vučni voz. U južnim oblasima, sa olujnim vetrovima, voda je odnosila pruge ako se pragovi ne bi osigurali nabacivanjem kamenja između njih. Trebalo je iz kamenoloma grabilicom izvući kamenje, pa izručiti sitan šljunak na ravne vagonne. Pre četrdeset godina, posada jednog takvog voza morala je da bude beskrajno izdržljiva. Dolazili su sa sela, iz predgrađa, iz zatvora. Bili su to ogromni i mišićavi radnici. Preduzeće je davalo bedne plate i nisu bile potrebne nikakve preporuke za one koji su hteli da rade na vučnim vozovima. Moj otac je bio mašinovođa. Bio se navikao da zapoveda i da sluša. Ponekad me je vodio sa sobom. Razbijali smo kamenje u Boroj, divljem srcu pograničnog pojasa, porpištu surovih bitaka između Španaca i Araukanaca.

Tamošnja priroda me je opčinjavala. Privlačile su me ptice, balegari, jaja jarebica. Čudesno je bilo pronaći ih u pukotinama, onako glazirana, tamna i svetluca, boje slične boji puščane cevi. Divio sam se savršenstvu insekata. Sakupljao sam „*madres de la culebra*“.* Taj neobičan naziv označavao je najvećeg tvrdokrilca, crnog, blistavog i snažnog, titana čileanskih insekata. Čovek se strese kad ga iznenada ugleda u stablima makije,** divljih jabuka ili bukve, ali ja sam znao da je toliko jak da bih mogao da ga nagazim celom težinom i da ga ne bih zgnječio. S takvom odbrambenom snagom, otrov mu nije ni potreban.

Ta moja istraživanja budila su znatiželju kod radnika. Ubrzo su se zainteresovali za moja otkrića. Čim bi mom ocu popustila pažnja, razmislili bi se po netaknutoj prirodi divlje šume i još spretnije, mudrije i odlučnije od mene pronalazili za mene neverovatne dragocenosti. Jedan od njih zvao se Monhe. Kako mi beše rekao otac, taj je nekada bio opasan čakijaš. Imao je dve velike brazgotine na tamnoputom licu. Jedna je bila vertikalna

* Doslovan prevod „majke zmije“ – lat.: *Acanthinodera cumingii*. (Prim. prev.)

** Šp.: *maquis* – visoka i gusta mediteranska žbunasta vegetacija (Prim. prev.)

rez iz neke davnašnje borbe, a druga, horizontalna, njegov beo, beskrajno srdačan i obešenjački osmeh. Taj Monhe mi je donosio bele zvončice, dlakave paukove, mladunčad grlica, a jednom je otkrio za mene nešto najčarobnije, strižibubu bukve i guave. Ne znam da li ste vi nekad videli to čudo. Ja sam je video samo tom prilikom. Bila je nalik na munju duginih boja. Crvena i ljubičasta i zelena i žuta presijavale su se na njenom oklopu. Munjevitom brzinom mi je šmugnula iz ruku i vratila se u šumu. Monhea više nije bilo da mi je ulovi. Nikad se nisam oporavio od te zadivljujuće pojave. A nisam zaboravio ni tog svog prijatelja. Otac mi je opisao njegovu smrt. Ispao je iz voza i skotrljao se niz jednu provaliju. Kompozicija je zaustavljena, ali, kako mi je ispričao otac, od njega beše ostala samo vreća kostiju.

Teško je opisati kuću kakva je bila moja, tipičnu kuću pogranične oblasti pre šezdeset godina.

Pre svega, porodične kuće bile su međusobno povezane. U zadnjem delu dvorišta, porodice Rejes i Ortegas, Kandija i Mejson razmenjivale su alatke ili knjige, rođendanske torte, masti za podmazivanje, kišobrane, stolove i stolice.

Te pionirske kuće obuhvatale su sve aktivnosti jednog naselja.

Don Karlos Mejson, Severnoamerikanac duge bele kose, sličan Emersonu, bio je glava te porodice. Njegova deca bila su kreolci do srži. Don Karlos Mejson bio je strah i trepet. Nije bio imperijalista, već prototip osnivača. U toj porodici, iako niko nije imao novca, nicali su štamparije, hoteli, mesare. Neki sinovi behu novinski urednici, a drugi radnici u samoj štampariji. Sve je nestajalo i menjalo se s vremenom, i svi su ostajali siromašni kao što su bili i ranije. Samo su Nemci uspevali da sačuvaju svoju imovinu netaknutu, po čemu su u pograničnom pojasu bili poznati.

Naše kuće su, dakle, pomalo podsećale na tabore. Ili na istraživačka postrojenja. Na ulazu bi u oči upadale bačve, razne alatke, konjska sedla i neki neprepoznatljiviji predmeti.

Uvek je bilo nedovršenih soba, napola izgrađenih stepenica. Po ceo bogovetan dan govorilo se o nastavku izgradnje. Roditelji bi počinjali da razmišljaju o slanju svoje dece na studije.

U kući don Karlosa Mejsona priređivana su velika slavlja.

Za svako imendansko slavlje služeni su ćurka u celeru, jaganci na ražnju i šnenokle za desert. Godinama nisam okusio šnenokle. Sedokosa glava porodice sela bi u čelo beskrajno dugačkog stola sa svojom suprugom, donjom Mikaelom Kandija. Iza njega se nalazila ogromna čileanska zastava, za koju je pribadačom bila zakačena majušna severnoamerička zastavica. Takva je bila i proporcija krvi. Prevladavala je usamljena zvezda Čilea.

U toj kući Mejsonovih postojao je i salon u koji nama deci nisu dozvoljavali da uđemo. Nikad nisam saznao pravu boju nameštaja jer bio je prekriven belim presvlakama, dok sve nije izgorelo u požaru. Tu se nalazio i jedan album s porodičnim fotografijama. Te fotografije behu mnogo otmenije i prefinjenije od onih jezivih uvećanih ilustracija što su kasnije preplavile pograničnu oblast.

Tu se nalazio i portret moje majke. Beše to gospođa odevena u crno, suvonjava i zamišljena. Jednom su mi rekli da je pisala pesme, ali ja ih nikada nisam video, ništa osim tog njenog lepog portreta.

Moj otac se oženio po drugi put, donjom Trinidad Kandija Marverde, mojom maćehom. Čini mi se neverovatnim da takav jedan naziv moram da upotrebim da bih govorio o anđelu čuvaru mog detinjstva. Bila je izuzetno vredna i poštovana, imala je narodni smisao za humor, i retko dobro i neiskvareno srce.

Čim se moj otac pojavi, pretvorila bi se u nevidljivu senku, kao i sve ondašnje i tamošnje žene.

U tom salonu video sam kako se plešu mazurke i kvadrilje.

U mojoj kući je postojao i jedan sanduk sa zadivljujućim predmetima. Na dnu je svetlucao čudesan kalendar s papagajem. Jednom prilikom, kad je moja mama izvrnula taj sveti kovčeg, zagnjurio sam glavu u njega kako bih dohvatio papagaja. Ali kad sam porastao, otvarao sam ga krišom. Unutra su se nalazile lepeze neopisive lepote.

Tog kovčega se još po nečemu sećam. Po prvoj ljubavnoj priči koja me je opčinila. U njemu je bilo na stotine razglednica, koje je slao neko po imenu, čini mi se, Enrike ili Alberto, a sve su bile upućene Mariji Tilman. Te razglednice bile su predivne. Na njima su bili portreti slavnih glumica iz onog vremena, sa umetnutim stakalcima i ponekim prilepljenim pramenom kose.

Na njima je bilo i slikâ zamkova, gradova i nekih dalekih predela. Godinama sam uživao samo u slikama. Ali kako sam rastao, sve me je više privlačilo da čitam te ljubavne poruke pisane nestvarno lepim rukopisom. Udvarača sam uvek zamišljao kao muškarca s polucilindrom, štapom i briljantom na kravati. Ali reči su krile neobuzdanu strast. Putnik je razglednice slao iz svih krajeva sveta. Bile su pune očaravajućih rečenica, smelih ljubavnih izjava. Kroz njih sam i ja počeo da se zaljubljujem u Mariju Tilman. Nju sam zamišljao kao nadmenu glumicu, nakindurenu biserima. Ali kako su sva ta pisma dospela u kovčeg moje majke? To nikada nisam saznao.

U grad Temuko stigla je 1910. godina. Te nezaboravne godine upisao sam gimnaziju, koja se nalazila u jednoj ogromnoj kući s dotrajalim učionicama i mračnim podzemnim hodnicima. Sa uzvišenja na kojem se gimnazija nalazila, u proleće se u daljini mogla nazreti vijugava i veličanstvena reka Kautin, s njenim obalama obraslim divljim jabukama. Bežali smo sa časova da bismo umočili noge u hladnu vodu, koja je tekla poskakujući preko belog kamenja.

Ali gimnazija je bila teren beskrajnih mogućnosti iz perspektive mojih šest godina. Sve je imalo prizvuk tajanstvenosti. Laboratorija za fiziku, u koju mi nisu dozvoljavali da uđem, puna svetlucavih instrumenata, retorti i kiveta. Večno zatvorena biblioteka. Deca pionira nisu bila ljubitelji nauka. Međutim, najprivlačnije mesto bile su podzemne prostorije. Tamo su vladali mukla tišina i mrkli mrak. Pod svetlošću sveća, igrali smo se rata. Pobednici su vezivali zarobljenike za oronule stubove. I dan-danas se živo sećam mirisa vlage, ustajalog vazduha, zadaha grobnice koji je dopirao iz podzemnog sveta gimnazije u Temuku.

Polako sam odrastao. Knjige počеше da zaokupljaju moju pažnju. Čitanjem o podvizima Bufalo Bila, o dogodovštinama sa Salgarijevih putovanja razvijao se moj duh, lutajući predelima snova. Prve ljubavi, najčistije, proživljavao sam kroz pisma upućena Blanki Vilson. Ta devojka je bila kovačeva ćerka, i jedan od mladića, izgubivši glavu za njom, zamoli me da joj ja, umesto njega, pišem ljubavna pisma. Ne sećam se kakva su bila ta pisma, ali to su verovatno moja prva mala književna dela, jer sam

jednoga dana slučajno sreo našu školsku drugaricu Blanku, koja me je tom prilikom upitala da li sam ja autor pisama koje dobija od svog udvarača. Nisam se usudio da poreknem istinu i, vidno uznemiren i zbunjen, priznao sam joj da jesam. Tada mi je ona pružila dunju koju, naravno, nisam hteo da pojedem, već sam je čuvao kao neprocenjivo blago. Istisnuvši tako svog druga iz devojčinog srca, nastavio sam da joj pišem beskrajno duga ljubavna pisma, dobijajući dunje zauzvrat.

Momci iz gimnazije nisu prepoznavali niti cenili moj pesnički dar. Pogranična oblast imala je onaj čudesan pečat *Far Westa* bez predrasuda. Moji drugovi su se zvali Šnejk, Šler, Hauzer, Smit, Tajto, Serani. Bili smo jednaki među sobom svi Araseni, Ramiresi i Rejesi. Nije bilo baskijskih prezimena. Bilo je i Sefarada: Albala, Franko. Bilo je Iraca: Makginis. Poljaka: Janiševski. Tamnom svetlošću blistala su araukanska prezimena, mirišući na drvo i vodu: Melivilu, Katrileo.

Ponekad smo se u jednoj velikoj zatvorenoj šupi tukli hrastovim žirovima. Niko ko to nije osetio na svojoj koži ne može da zamisli koliko boli udarac žirom. Pre dolaska u školu, punili smo džepove oružjem. Ja sam bio izrazito nespretnan, nimalo snažan i poprilično plašljiv. Uvek sam izvlačio najdeblji kraj. Dok bih se zabavljao posmatrajući prelep žir, zelen i gladak, s njegovom naboranom sivkastom kapićom, nespretno pokušavajući da od nje ga napravim jednu od onih lula koje bi mi kasnije oteli, već bih bio zasut kišom žirova. U drugom razredu sam došao na ideju da nosim nepromočiv šešir jarkozelene boje. Taj šešir je pripadao mom ocu, kao i njegov pončo, njegove zelene i crvene signalne lampe kojima sam bio opčinjen i, čim bi mi se ukazala prilika, nosio sam ih u školu da se šepurim njima... Toga dana kiša je padala kao iz kabla, i ništa prikladnije od gumenog šešira koji je podsećao na ćubu nekog papagaja. Samo što sam kročio u šupu po kojoj je jurcalo trista pomahnitalih razbojnika, moj šešir je poleteo baš kao da je pravi papagaj. Pojurio sam za njim, i taman kad je trebalo da ga uhvatim, on je ponovo poleteo uz zaglušujuću graju i ciku kakvu nikada ranije nisam čuo. Nikada ga više nisam video.

U ovim sećanjima ne vidim jasno vremensko razgraničenje. Brkaju mi se nevažni događaji koji su za mene imali značaja, ali

ipak mislim da je ovo bila moja prva erotska avantura, čudesno pomešana s doživljajima vezanim za prirodu. Biće da su ljubav i priroda od najranije mladosti bili utkani u temelje moje poezije i mog života.

Preko puta moje kuće živele su dve devojke koje su me neprekidno posmatrale, zbog čega sam crveneo kao rak. Koliko sam ja bio stidljiv i povučen, toliko su one bile slobodne i razuzdane. Toga dana, stojeći ispred svoje kuće, pokušavao sam da ih ne gledam i da na njih ne obraćam pažnju. U rukama su držale nešto što me je opčinjavalo. Prišao sam bojažljivo i one su mi pokazale gnezdo divlje ptice, prekriveno mahovinom i perjem, u kojem su se nalazila predivna jajašca tirkiznoplave boje. Krenuvši rukom da uzmem jedno od njih, čuh kako mi jedna govori da prvo moraju da mi pretresu odeću. Stresao sam se od užasa i pobjegao glavom bez obzira, dok su dve nimfe trčale za mnom, natkriljujući šakama neprocenjivo blago. U celoj toj jurnjavi, u jednom trenutku sam skrenuo u ulicu što je vodila prema praznom lokalu napuštene pekare, koja je bila u vlasništvu mog oca. Moje progoniteljke su uspele da me sustignu, i počele da mi skidaju pantalone upravo u trenutku kad su se u hodniku začuli koraci mog oca. Tu je gnezdo skončalo. Predivna jajašca ostala su da leže polupana u napuštenoj pekari, dok smo mi, progoniteljke i progonjeni, šćućureni ispod tezge, pokušavali da suspregnemo dah.

A sećam se i još jednog slučaja kad sam, tragajući za sitnim predmetima i majušnim bićima iz svog sveta, u dnu kuće pronašao rupu u drvenoj ogradi. Provirio sam kroz nju i ugledao dvorište slično onom ispred naše kuće, ali zapušteno i obraslo mahovinom i korovom. Ustuknuo sam nekoliko koraka unazad, sluteći da će se nešto dogoditi. Odjednom se pojavila neka ruka. Bila je to majušna ruka nekog dečaka mojih godina. Kad sam se približio, ruke više nije bilo, a umesto nje, ugledao sam jednu malu belu ovcu.

Ovčici vuna beše sasvim izbledela. Točkova na kojima se nekad kotrljala više nije bilo. Nikad ranije nisam video tako lepu ovcu. Otišao sam kući i vratio se s poklonom koji sam ostavio na tom istom mestu: borovu šiškarku, polurascvetalu i opojnog mirisa, koju sam obožavao.

Nikada više nisam video ruku tog dečaka. Nikada više nisam video takvu ovčicu. Izgubio sam je u jednom požaru. Čak i danas, u ovim godinama, kad god prolazim pored neke prodavnice igraćaka, krišom pogledam u izlog. Ali uzalud. Nikada više niko nije uspeo da napravi jednu takvu ovcu.

UMETNOST KIŠE

Kao što su hladnoća, kiša i blato na ulicama znali da se raspomame, odnosno da bezočna zima juga Amerike pokaže svoje strašne zube, tako je i leto neosetno stizalo u te krajeve, jarkožuto i vrelo. Bili smo okruženi devičanskim planinama, ali ja sam žudeo da upoznam more. Moj svojeglavi otac je, na svu sreću, uspevao da nam obezbedi boravak na moru u kući jednog od svojih mnogobrojnih kolega železničara. Moj otac, mašinovođa, po mrklom mraku, u četiri sata noću (nikad mi neće biti jasno zašto se kaže četiri sata ujutru) probudio bi celu kuću svojom kondukterskom pištaljkom. Od tog trenutka više nije bilo mira, kao što nije bilo ni svetlosti, i pod slabašnim odsjajem sveća, čiji bi plamčići zatreperili pri svakom udaru vetra što je zviždao probijajući se kroz pukotine, moja majka, sestra Laura, brat Rodolfo i kuvarica trčali su s kraja na kraj urolavajući velike duške koji su se pretvarali u ogromne lopte, obmotane platnima od jute, koje su užurbane žene kotrljale. Trebalo je utovariti sve te stvari u voz. Dušeci bi bili još topli na putu prema obližnjoj stanici. Bolešljiv i slabašan po prirodi, prenut iz dubokog sna, osećao bih mučninu i jezu. U međuvremenu bi u kući i dalje vladala pometnja, kojoj se nije nazirao kraj. Nije postojala stvar koju siromašci nisu nosili sa sobom za tih mesec dana odmora. Čak su i sušilice od pruća, koje su se postavljale iznad ognjišta da bi se sušili čaršavi i odeća većito vlažni od surove klime, bile obeleživane i utovarivane u kola za prevoz prtljaga.

Voz je prolazio kroz delove te hladne pokrajine od Temuka do Karauea. Prelazio je preko ogromnih nenaseljenih i neobrađenih prostranstava, kroz netaknute šume, tutnjajući poput zemljotresa u tunelima i preko mostova. Puste stanice iskrsavale su usred nesagledivih polja, među rascvetalim akacijama i jabukama.

Starosedeoeci Araukanci, u svojim nošnjama i s dostojanstvenošću svojih predaka, čekali su na stanicama da bi putnicima prodavali jaganjce, kokoši, jaja i tkaninu. Moj otac bi uvek nešto kupio, prethodno se cenjkajući do besvesti. Trebalo ga je videti, sa onom njegovom riđom bradicom, kako podiže kokošku pred nekom Araukankom nedokučivog izraza lica, koja ni za novčić nije htela da spusti cenu svoje robe.

Svaka stanica imala je naziv lepši od prethodnog, skoro svaki nasleđen od nekadašnjih araukanskih poseda. Bila je to oblast najkrvavijih bitaka između španskih osvajača i prvih Čileanaca, istinskih sinova ove zemlje.

Prva stanica beše Labransa, a za njom su sledile Boroa i Rankilko. Nazivi s mirisom divljih biljaka, koji su mi zarobljavali dušu svojom milozvučnošću. Ti araukanski nazivi uvek su označavali nešto opojno: skriven med, lagune ili reku nadomak planine, ili pak brežuljak nazvan po nekoj ptici. Prolazili bismo kroz seoce na obali reke Imperijal, gde pesnik don Alonso de Ersilja umalo ne beše pogubljen po naređenju ondašnjeg guvernera. U petnaestom i šesnaestom stoleću, tu se nalazila prestonica konkistadora. Araukanci su tokom otadžbinskog rata primenjivali taktiku „sравnjivanja zemlje“. Nisu ostavili ni kamen na kamenu u gradu koji je Ersilja opisao kao nestvarno lep i odistinski veličanstven.

A zatim bi voz pristizao u grad na obali reke. Veselije bi zapištao, dok bi se mrak polako spuštao na polja i železničku stanicu s njenim ogromnim dimnim čupercima od sagorelog uglja, zvana bi odjekivala, i već bi se osećao miris širokog, nebeskoplavog i mirnog toka reke Imperijal, na njenom putu prema okeanu. Istovariti bezbrojne kofere i prtljag, dovesti u red malu porodicu i krenuti volovskim kolima do parnog brodića koji će kliziti niz reku Imperijal, cela ta operacija odvijala se pod budnim plavim očima moga oca, uz energične zvuke njegove kondukterske pištaljke. Prtljag i mi ukrcavani smo u brodić koji nas je odvezio prema moru. Nije bilo kabina. Ja sam najčešće sedeo blizu pramca. Točkovi su svojim lopaticama uzburkavali rečni tok, mašine malog brodića brektale su i škripale, ćutljiv južnjački narod, raštrkan po palubi, stajao je nepomičan poput komada nameštaja.

Povremeno bi se začuo romantičan jecaj neke harmonike, čiji su zvuci podsticali na ljubav. Nema ničeg što može toliko da

uzburka srce jednog petnaestogodišnjaka kao što je plovidba širokom nepoznatom rekam, između brdovitih i strmih obala, na putu prema nedokučivom moru.

Donji Imperijal* zapravo je jedno malo seoce s nizom kućica šarenih krovova smeštenih uz samu reku. Od kuće koja nas je čekala, pa čak i mnogo ranije, s trošnih dokova gde se mali brodić ukotvljavao čuo bih udaljeno hućanje mora i osetio zagonetni zov daljina. Uzburkano more tako je postajalo neodvojiv deo mog postojanja.

Kuća je pripadala don Orasiju Pačeku, snažnom i krupnom zemljoradniku koji je, tokom tih mesec dana našeg prisvajanja njegove kuće, tumarao neprohodnim brdima i puteljcima sa svojim lokomobilom i vršalicom. Svojom mašinom kosio je pšenicu domorodaca i seljaka, koji su živeli daleko od priobalnih naselja. Bio je pravi gorostas, koji bi iznebuha banuo u našu železničku porodicu, zagrmevši svojim gromkim glasom, prašnjavog lica i prekriven slamom. Zatim bi se, isto tako bučno i neočekivano, vratio svojim poljskim radovima po brdskim selima. On je za mene bio još jedan primer teškog života stanovnika moje južne pokrajine.

Sve je za mene u toj kući bilo protkano misterijom, u izlokanim uličicama, u nepoznatim sudbinama ljudi koji su me okruživali, u prigušenim zvucima mora koji su dopirali iz daljine. Kuća je u sebi imala nešto što me je podsećalo na ogroman nesređen vrt, s baštenskom kućicom u sredini naćetom kišom, od belog drveta prekrivenog puzavicama. Osim moje malenkosti, niko nikada nije zalazio u senovitu samoću u kojoj su gospodarili bršljani, orlovi nokti i moja poezija. Naravno da je u tom ćudnovatom vrtu postojao još jedan oćaravajući predmet: jedan veliki ćamac, siroće iz nekog strašnog brodoloma, koje je poćivalo tamo bez talasa i oluja, nasukano među perunikama.

Jer je ono najćudnije u tom divljem vrtu bilo upravo to što su u njemu, namerno ili slućajno, rasle samo perunike. Ostale biljke behu napustile to sumorno boravište. Bilo ih je velikih i belih poput grlica, jarkocervenih poput kapljica krvi, ljubićastih i crnih poput zanemarenih udovica. Nikada, ni pre ni posle toga, nisam

* *Bajo Imperial* – mesto na obali reke Imperial, kasnije nazvano Karau (Carahue), današnji Puerto Saavedra. (Prim. prev.)

video toliko perunika na jednom mestu. Iako sam ih posmatrao s ogromnim divljenjem, sa izvesnim praznovernim strahom koji u meni, od sveg cveća, samo one izazivaju, nisam propuštao priliku da s vremena na vreme otkinem poneku slomljenu stabljiku, iz koje bi potekla gusta mlečna tekućina, ostavljajući na mojim dlanovima opor, zagušujući miris. Potom bih nežno dodirivao i u jednu knjigu ubacivao njihove raskošne svilenkaste laticice. Za mene su to bila krila velikih leptirova koji nisu umeli da lete.

Kad sam se prvi put susreo sa okeanom, ostao sam bez daha. Tamo, između dva gorska klanca (Uilke i Maule), veliko okeansko prostranstvo besnelo je poput razjarene zveri. Nisu to bili samo ogromni snežni talasi što su se uzdizali nekoliko metara iznad naših glava, već rika nekog džinovskog srca, podrhtavanje planete.

Tu bi porodica rasprostirala svoje stolnjake i raspoređivala raznorazne posude i čančice. Hrana je u moja usta ulazila puna peska, za šta nisam mnogo mario. Ono što me je plašilo beše apokaliptičan trenutak kada bi moj otac zapovedio da je došlo vreme za svakodnevno kupanje u moru. Daleko od džinovskih talasa, voda je moju sestru i mene udarala svojim ledenim bičevima. Onako drhtuljeći, verovali smo da će nas prst nekog talasa zgrabiti i odvući prema onim morskim grdosijama. Kad bismo se, cvokoćući zubima i pomodrelih tela, moja sestra i ja, držeći se za ruke, već pripremili da umremo, začuo bi se zvižduk kondukterske pištaljke, kojim bi nas otac obavestavao da je našim mukama konačno došao kraj i da možemo da napustimo ono morsko čistište.

Ispričaću vam još neke tajne onog podneblja. Jedna je veza-na za peršeronske konje,* a druga za kuću tri začarane žene.

Na drugom kraju sela, nalazilo se nekoliko velikih kuća. Verovatno su to bila nekakva postrojenja za preradu kože. Bila su u vlasništvu nekolicine francuskih Baskijaca. Na jugu Čilea, preduzećima za preradu sirove kože gotovo po pravilu su upravljali francuski Baskijci. Zapravo i ne znam šta je tačno bilo u pitanju. Jedino što me je zanimalo bilo je da vidim kako, u smiraj dana, kroz kapiju izlaze veliki pastuvi i prolaze kroz naselje.

* Peršeronski konj (fr.: *cheval percheron*) – vrsta teških i brzih konja, poreklom iz pokrajine Perš u Severnoj Francuskoj. (Prim. prev.)

Bili su to peršeronski konji, krupni i visoki ždrepci i kobile. Gusta griva im se poput dugačke kose slivala niz snažna ramena i leđa. I ogromne šape behu im prekrivene gustom dlakom koja se, dok su galopirali, vijorila poput perjanice. Bilo ih je crvenih, belih, riđkastih, moćnih. Tako bi hodali vulkani kad bi mogli da kaskaju i galopiraju poput tih džinovskih konja. Zemlja je podrhtavala dok su prolazili prašnjavim kamenim ulicama. Njihovo gromko rzanje razlegalo se poput podzemnog huka, narušavajući spokoj tihog okruženja. Tako obesne, veličanstvene i krupne konje nikad više u životu nisam sreo, ne računajući one koje sam video u Kini, isklesane u kamenu za nadgrobne spomenike dinastije Ming. Ali nikakav skupocen kamen ne može se porediti s prizorom onih predivnih životinja koje su, u mojim detinjim očima, nalikovale bićima što izbasaju poput snoviđenja i nestanu u nekom nepoznatom svetu divova.

A zapravo je onaj divlji svet bio prepun konja. U svakoj uličici mogli su se videti čileanski, nemački ili araukanski konjanici, u pončoima od crnog sukna, kako se penju ili silaze sa svojih osedlanih konja. Mršave rage ili negovani konji, rahitični ili dobro uhranjeni, stajali bi mirno na mestu gde ih vlasnici ostave, pasući travu kraj puteljaka i povremeno frkćući. Bili su naviknuti na svoje gospodare i usamljenički seoski život. Kasnije bi se, natovareni torbama punim namirnica ili alatki, vraćali u planinska bespuća, penjući se neopisivo strmim stazama ili galopirajući do besvesti po peščanim morskim obalama. S vremena na vreme, iz neke zalagaonice ili mračne krčme, izbasao bi neki araukanski konjanik koji bi na jedvite jade uzjahao svog nepomičnog konja i krenuo natrag prema svojoj kući u planinama, klatareći se s jedne na drugu stranu, pijan kao crna zemljica. Dok bih ga posmatrao kako započinje i nastavlja svoj put, činilo mi se da će se do besvesti alkoholisani konjanik srušiti na zemlju kad god se opasno nakrivi, ali prevario bih se: uvek bi se ponovo uspravio, da bi se potom ponovo nagnuo presamićujući se u stranu, a onda bi još jednom uspeo da povrati ravnotežu i čvrsto se uhvati za sedlo. Tako bi nastavljao da jaše svog konja kilometrima i kilometrima dalje, dok se ne bi izgubio u divljini, zamićući poput neke hramajuće, ali neobjašnjivo izdržljive životinje.

Mnoga smo još leta proveli tamo, u toj očaravajućoj oblasti, uz iste porodične ceremonije. Rastao sam i sazrevao čitajući, zaljubljujući se i sve više pišući, razapet između ljutih zima u Temuku i tajanstvenih leta na obali mora.

A bio sam naučio i da jašem. Život mi je postajao uzvišeniji i prostraniji dok bih se na konju kretao strmim i nepreglednim planinskim puteljcima, stazama s neočekivanim i zastrašujućim okukama. Dočekivali su me neprohodni čestari, tišina ili zvuk šumskih ptica, iznenadni šum procvalog drveta prekrivenog grimiznom odorom poput nekog ogromnog planinskog arhiepiskopa, ili snežnobele boje palih cvetnih junaka. A ponekad bi se, sasvim neočekivano, pojavio i poneki zvončić, divalj, neukrotiv, neprikosnoven, viseći s nekog grma poput vrele kapi krvi. Polako sam se privikavao na konje, na jahanje, na teške i komplikovane alatke, na okrutne mamuze što su zvečale na mojim petama. Na beskrajnim obalama i u neprohodnim brdima polako se uspostavljala neraskidiva veza između moje duše, to jest moje poezije i najsamotnije zemlje na svetu. Od tada je prošlo mnogo godina, ali ta veza, to otkrovenje, taj savez s nepreglednim divljim prostranstvima zauvek su ostali da žive i postoje u meni.

MOJA PRVA PESMA

Sada ću vam ispričati jednu priču o pticama. Na jezeru Budi besomučno su proganjali labudove. Prišli bi im krišom čamcima, a onda zaveslali što brže mogu... Labudovi, kao i albatrosi, teško uzleću, moraju prethodno da se zalete, trčeći po površini vode. Teško pokreću svoja ogromna krila. Zato bi ih brzo sustizali i potom ubijali toljagama.

Doneli su mi jednog polumrtvog labuda. Beše to jedna od onih predivnih ptica kakve više nikada i nigde na svetu nisam video, crnovrati labud. Snežnobela lađa tanušnog vrata kao umetnutog u usku čarapu od crne svile. Narandžast kljun i crvene oči.

Beše to nadomak morske obale, u Puerto Saavedri, Južnom Imperijalu.

Doneli su mi ga polumrtvog. Isprao sam mu rane i ugu-
rao mu komadiće hleba i ribe u grlo. Sve je povratio. Međutim,